

“Vem, da si angel in da ne moreš čez”

Erika Vouk: *Belo drevo*; Založba Obzorja, Maribor 2000

Pokrajine, videne skozi ubrano uje-manje verzov, imajo le na videz opravi-ti s prepoznavanjem dreves in kam-nov ob poti. Bralec se slej ko prej zave, da je že globoko v območju psi-hičnih zemljevidov. Elegična nota, ki na videz intenzivira doživljajsko vred-nost videnega, v resnici razširja raz-pon pomenov, ki segajo od ljubezen-skih reminiscenc do arhetipskih da-nosti tal, na katerih (še vedno) stoji svet. Iz mediteranskega pejzaža, v ka-terem se mirovanje rima na valova-nje, zelo nalahno preidemo v plasti, kjer zemlja in kri postaneta sinonima: “Kar je bilo s krvjo / zapisano v postavi / zaljubljenec, / naj se do dna zgodi.” Na ozadju skrivnostne naddoločenosti dobijo čustveni vzgibi resonanco več-nosti, samogovori pa se spreminjajo v zaklinjanja. Ko nič “ne zbríše / neiz-brisnega v nas, / še so sledi / prasta-rega zapisa v telesu, / še sem nepre-klicno jaz”. Kljub dvoumnim nami-gom v zraku.

Poezija Erike Vouk je poezija ele-mentarnosti. V igri so večne danosti, zemlja, voda, ogenj in zrak. Sceno-grafija kamenja in cipres je v resnici prizorišče zamenjav in metamorfoz, nepredvidljivosti in zakletosti. Opa-zujoče oči postanejo “kamen, / v temelj sveta / zasidran in težak”. Besede se molčijo, giba se zaustavljajo, čas teče kot “črnina na črnino brez zarisa”. Skozi razpoke vidnega sveta se počasi izob-likuje slutnja o svojevoljnih obračunih

med silami in prvinami. V zakulisju dozorevajo obrisi narobe sveta, kjer si zemlja in nebo menjavata vlogi. Na ta način postaja zemlja kraj odprtega, njena sposobnost porajanja dobiva vse poteze transcendence in obvladovanja sveta. Nasprotno pa so vodna in zra-čna prostranstva nenadoma zakleta v nepremičnost z vsemi atributi tež-kega in otrplega. Izid teh menjav pa nikoli ni znan vnaprej. Morda bo spet nad vsem prevladala človeška bole-čina: “in taka tožna kri / telo zapljus-ne, / da se zasveti koža od potu”. Med-tem ko “svinčena jutra / čez nebo je-kleno / svinčeno razprostirajo / perut”. In angeli, po vrsti zaloteni v uroče-nosti, neodločno lebdijo med nebom in zemljo. Enega srečamo. Tistega, “ki več nad prepadi / ne more razpro-streti / belih kril”.

Je ta nerazumljivost ves kozmos preoblikovala do dna? Kozmologija v svoji dvoumni pojavnosti sprva spo-minja na začudenje jonskih naravo-slovcev. Tudi na tem mestu se raz-kriva skozi slikovite in hudo proti-slovne namige, skozi zmote čutil, ko “iz tenke čaše zveni veselje”. Dokler se tudi supralunarni prostor ne perso-nificira, da bi dopolnil koreografijo za-kletega sveta: “kot da bi sonce, / ki stoji v zenitu, / hotelo k jutru spet, / in ne v večer.” In v svoji najvišji točki ostaja “kot nebesna rana”. Tako kot luna “v krvavi mlaki”.

Iz te začudene uročenosti še najbolj izstopa pesem, posvečena mrtvemu očetu. Silnim čustvom je sicer uso-jeno, da se izgubijo med nebom in zemljo, “tam čez”, naslovljena na od-sotnega pa lahko razsvetlijo pokrajino

za vedno izgubljenega in povrnejo poteze minulega. Nežnost postaja gotovost: umiranje postaja spreminjanje. Minevanje je le še igra premen, v kateri zapuščamo lastno "belo drevo kosti", se zapisujemo v "kamen spomina" in celo dočakamo, da jez smrti voljno popusti. Isto pripravljenost najdemo v zamenjavah oblik, kjer nujnost in usodnost popustita milini. Med angeli se takoj prepoznajo tisti, ki so prej živeli na zemlji: ostali ostajajo še naprej obsojeni na nebo.

Hipna vrnitev k bližnjemu, prepoznavnemu nam znova prinese poteze pokrajine, v kateri se je začelo potovanje navznoter. Vidno in nevidno se ves čas izmenjujeta. Preskoki se vrstijo brez opozorila, tostranstvo in transcendenca se dopolnjujeta v nenehnem medsebojnem zrcaljenju. "Razkošje zvokov, vonjev, barv se zoži / v eno samo čisto radost zrenja." Kljub temu pa se ni mogoče znebiti občutka, da se je nekaj posebnega zgodilo tudi z gledanjem samim. Je to v resnici poezija gibanja? Menjave zornih kotov? Pravilno sledeče si rime imajo v začetku na sebi nekaj sprehajalnega, in ta vtis podpira močna čutna suggestivnost podob: "trepetanje junjskih kresnic", "škržati v travi", "svinčen obris izjedkanih vedut". Enak učinek imajo bežni pomisleki na ozadju znanega ali neznanega pejsaža: "Še vedno je tvoj vonj / na moji koži."

Gibanje pogleda, ki niza prizor za prizorom, pa se je na neznani točki ustavilo. Mestoma se utegne zazdeti, da je pogled prikovan in da ga v mirovanju dohitevajo podobe iz lastne sle-

pe pege. Skozi vidno polje se pomikajo dečki in starke, pota mornarjev in peric. Človeška prisotnost je čudno izenačena s človeškimi sledovi: prisotni in odsotni se menjavajo, ne da bi se kakor koli menili za oko, ki jih opazuje. Z enako bežnostjo bi se sprehodili skozi vidno polje ribe, kiklopa ali pa zarjavele skrite kamere, ki je pred nekaj milijoni let pozabila prenehati s snemanjem. Ugledano ima vse svojevoljne lastnosti arhetipskega in na platnu psihične projekcije se srečevanja vrstijo z živalsko mirnostjo kakor menjave stoletij. Vidno zaznavanje je le mestoma prekinjano z glasovi: znotraj tega sveta se le še slišano prilega človeški meri. "Nekdo je, / ki me kliče po imenu, / ozrem se, / ni te, / a spoznam, da si."

Ritmična uglašenost verzifikacije dobi v sklopu celote presenetljiv kontrast: zvonjenje. "Tako zvoni k počitku / na otokih, / počasi in preudarno / vsako noč." V pogledu od zunaj pa se zvonjenje kot edina mera vaškemu brezčasju iz časovnega elementa spremeni v obrise sveta, zaverovanega v svoj način minevanja, v svoje in samo svoje dneve in noči. "Nekje počasi / bije do devet." Kot tudi katero koli uro katerega koli dneva. Ne da bi zmotilo "nedotaknjen mir / v vseh rečeh". Tako ostaja prikrito, da je "odmerjen čas, / oster in gluhi, / kot lovski nož". In težnja "prešteti ure, / kar jih je, / do dna" dobiva pomen, ki si ga lahko zamišljamo le v urah "ko sta samota / in molčanje slast".

Lucija Stepančič